

Raadsstuk

Onderwerp: Plan van aanpak Versterken van het vrijwilligerswerk

Reg.nummer: STZ/WWGZ Reg.nr. 2010/370770

1. Inleiding

De gemeenteraad heeft in oktober 2008 het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* vastgesteld. Het versterken van het vrijwilligerswerk is hierin tot prioriteit benoemd. Aan de gemeenteraad is toegezegd dat zij het uitgewerkte plan van aanpak ter besluitvorming krijgen voorgelegd.

Als gevolg van bezuinigingen in met name de AWBZ-zorg zal het beroep op vrijwilligers de komende tijd toenemen. Dit vergroot de urgentie om het vrijwilligerswerk in Haarlem te versterken.

2. Voorstel aan de raad

Het college stelt de raad voor:

1. in te stemmen met het Plan van aanpak Versterken van het vrijwilligerswerk en daarmee het vrijwilligerswerk in de periode 2011-2012 te versterken door:
  - a. het werven van nieuwe vrijwilligers
  - b. het behouden van huidige en nieuwe vrijwilligers
  - c. het vergroten van de kwaliteit van de vrijwilligersorganisaties
2. de middelen (€ 150.000) die voor 2010 en 2011 voor het versterken van het vrijwilligerswerk beschikbaar zijn gesteld bij motie “Wie wat bewaart heeft niets” beschikbaar te stellen voor de periode 2011-2012 ten behoeve van de uitvoering van het Plan van aanpak. De financiële verwerking vindt plaats in de tweede Berap 2010.

3. Beoogd resultaat

- Eind 2012 is het aantal vrijwilligers in Haarlem op minimaal hetzelfde peil als in 2009 (34%).

Daarnaast draagt het plan van aanpak bij aan de andere doelstellingen, namelijk:

- Het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers: prestatieveld 4 van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning.
- Meer vrijwilligers en minder overbelaste mantelzorgers: programma 3 Welzijn, Gezondheid en Zorg van de programmabegroting, onderdeel 3.2.Sociale samenhang en diversiteit.
- Het opvangen van de gevolgen van rijksbezuinigingen in de AWBZ-zorg.

4. Argumenten

Werven van nieuwe vrijwilligers is noodzakelijk

Om het aantal vrijwilligers op peil te houden is het noodzakelijk nieuwe vrijwilligers te werven. Daarbij zal speciale aandacht gegeven worden aan het werven van jongeren, allochtonen, mensen met een beperking en ouderen.

Behouden van huidige en nieuwe vrijwilligers is nodig

Vrijwilligers kunnen beter worden behouden voor het vrijwilligerswerk door het vrijwilligerswerk aantrekkelijker te maken. Dit kan door het flexibeler te maken, door opleidingsmogelijkheden te bieden en door de vrijwilligers beter te begeleiden.

Verbeteren van de kwaliteit van vrijwilligersorganisaties is gewenst

De organisatie van vrijwilligerswerk vereist vaak specifieke kennis: bijvoorbeeld op het terrein van financiën. Maar ook op andere gebieden zoals het flexibeler maken

van vrijwilligerswerk of het begeleiden van mensen met een beperking. Kwaliteitsverbetering helpt om vrijwilligers te vinden en binden.

Financiën

Bij motie “Wie wat bewaart heeft niets” is voor 2010 en 2011 respectievelijk een bedrag van € 50.000 en € 100.000 beschikbaar gesteld voor het versterken van het vrijwilligerswerk. Het college stelt de raad voor deze middelen beschikbaar te stellen voor de periode 2011 – 2012. De financiële verwerking vindt plaats in de tweede Berap 2010.

Participatie

Het plan van aanpak is in samenwerking met vrijwilligers en hun vrijwilligersorganisaties opgesteld.

De Wmo-raad heeft een ongevraagd advies uitgebracht. Dit is integraal - inclusief reactie van het college - in het Plan van aanpak opgenomen.

5. Kanttekeningen

De gemeente gaat de komende jaren bezuinigen, onder meer op gesubsidieerde organisaties en instellingen. De besluitvorming over bezuinigingen vindt separaat plaats en is daarom buiten het Plan van aanpak gehouden. Vrijwilligersorganisaties kunnen er echter niet van uitgaan dat zij hiervan gevrijwaard zijn.

6. Uitvoering

De uitvoering vindt plaats over de periode 2011-2012. In het Plan van aanpak zijn 18 concrete voorstellen beschreven die grotendeels door vrijwilligersorganisaties worden uitgevoerd. Enkele voorstellen die op het terrein van de gemeente liggen (deregulering, mogelijke gezamenlijke huisvesting etc.) zullen door de gemeente worden opgepakt.

Na evaluatie van de maatregelen uit het Plan van aanpak zal voor de definitieve inbedding en financiering van onderdelen een voorstel aan de raad worden voorgelegd.

7. Bijlage

Plan van aanpak Versterken van het vrijwilligerswerk.

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris

de burgemeester

8. Raadsbesluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

1. in te stemmen met het Plan van aanpak Versterken van het vrijwilligerswerk en daarmee het vrijwilligerswerk in de periode 2011-2012 te versterken door:
  - a. het werven van nieuwe vrijwilligers
  - b. het behouden van huidige en nieuwe vrijwilligers
  - c. het vergroten van de kwaliteit van de vrijwilligersorganisaties
2. de middelen (€ 150.000) die voor 2010 en 2011 voor het versterken van het vrijwilligerswerk beschikbaar zijn gesteld bij motie “Wie wat bewaart heeft niets” beschikbaar te stellen voor de periode 2011-2012 ten behoeve van de uitvoering van het Plan van aanpak. De financiële verwerking vindt plaats in de tweede Berap 2010.

Gedaan in de vergadering van

De griffier

De voorzitter

Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011

Prioriteit “Versterken van het vrijwilligerswerk”

Plan van aanpak

**Stadszaken, afdeling WWGZ
Oktober 2010**

Inhoudsopgave

	Pagina
1. Inleiding	3
2. Visie op vrijwilligerswerk	4
3. Trends en ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk	7
4. Schets van het vrijwilligerswerk in Haarlem	9
5. Plan van aanpak versterken van het vrijwilligerswerk	11
6. Financiën	17
Bijlage 1: Advies van de Wmo-raad en reactie college B&W	18

1. Inleiding

Het cement van de samenleving, zo worden vrijwilligers vaak omschreven. Zonder vrijwillige inzet zou de maatschappij er immers heel anders uitzien: de voetbaltraining, even naar buiten met een bewoner van het verpleeghuis, kinderen lesgeven over de natuur: het gebeurt door een vrijwilliger. De economische waarde van het vrijwilligerswerk is door het Sociaal Cultureel Planbureau geschat op 8 miljard!

Is het huidige belang van vrijwilligerswerk al heel groot, het wordt in de komende jaren alleen maar groter. Reden daarvan is de verschuiving van professionele hulp naar vrijwillige hulp, met name in de zorg als gevolg van versobering in de AWBZ. Maar ook de te verwachten (rijks)bezuinigingen op terreinen als onderwijs, sociale zaken, cultuur en inburgering zullen het beroep op vrijwilligers vergroten.

Het grotere beroep op vrijwilligers past ook bij de uitgangspunten van het college zoals verwoord in het collegewerkprogramma: het bevorderen van actief burgerschap en het aanspreken van mensen op hun eigen kracht. Dat betekent tegelijkertijd dat de gemeente vanuit haar regierol de infrastructuur voor het vrijwilligerswerk ondersteunt en faciliteert. Daarnaast is de gemeente sinds 2007 verantwoordelijk voor de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). Meedoen en het versterken van eigen kracht van burgers zijn hierin kernbegrippen. Vrijwilligerswerk is bij uitstek een instrument om mee te doen, of om meedoen mogelijk te maken door het versterken van de eigen kracht van mensen.

Vrijwilligers dragen bovendien bij aan het versterken van de burgergemeenschap en sociale cohesie. Het versterken van het vrijwilligerswerk is vastgelegd als prioriteit in het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011*. Hierbij ligt het plan van aanpak voor.

Totstandkoming van het plan van aanpak

Het plan is in intensief overleg met vrijwilligers en hun organisaties opgesteld.

De Wmo-raad heeft een ongevraagd advies gegeven over vrijwilligers. In bijlage 1 is het advies inclusief reactie van het college te vinden.

In december 2009 is een interne gemeentelijke bijeenkomst geweest met vertegenwoordigers van verschillende (hoofd)afdelingen die met vrijwilligerswerk te maken hadden. Op 3 februari 2010 heeft de Werkconferentie Vrijwilligerswerk plaatsgevonden. Zo'n vijftientig vertegenwoordigers van vrijwilligersorganisaties leverden op deze bijeenkomst inhoudelijke input voor het plan van aanpak.

De versterking van het vrijwilligerswerk is in projectvorm gegoten. In het project worden vernieuwingen doorgevoerd en geevalueerd en worden voorstellen gedaan voor structurele inbedding. In april 2010 is de begeleidingsgroep van het project Versterken van het vrijwilligerswerk opgericht. De functie van de begeleidingsgroep is het leveren van input en het fungeren als klankbordgroep. Deelnemers hieraan zijn vertegenwoordigers van de Vrijwilligerscentrale Haarlem, Net-Werk Vrijwilligershulp Zuid Kennemerland, de vertegenwoordiger van de vrijwilligers in de Wmo-raad en twee beleidsadviseurs van de gemeente Haarlem, waarvan een als projectleider. Bij de totstandkoming van het plan van aanpak heeft de Begeleidingsgroep een belangrijke rol gehad.

In het kader van het landelijk project van het Ministerie van VWS "Goed voor elkaar" is een aantal adviesgesprekken met Primo gehouden.

Aan het plan van aanpak ligt een aantal onderzoeken ten grondslag. In 2007 is onderzoek gedaan naar vrijwilligerswerk in het Leefbaarheids- en Veiligheidsonderzoek van Haarlem. In 2009 is onderzoek naar vrijwilligers gedaan in het jaarlijkse gemeentelijke Omnibusonderzoek. Voorts is gebruik gemaakt van landelijke onderzoeken, met name van het Sociaal Cultureel Planbureau.

2. Visie van de gemeente Haarlem op vrijwilligerswerk

Erkenning en waardering van de vrijwilliger

De gemeente Haarlem hecht grote waarde aan vrijwilligers en de inzet¹ die zij plegen. De gemeente wil haar erkenning en waardering voor vrijwilligers benadrukken. Vrijwilligers zijn van groot maatschappelijk belang, vrijwilligers zijn feitelijk onmisbaar. Als de inzet van vrijwilligers zou wegvallen, zou dat tot grote tekortkomingen in de maatschappij leiden. En de komende tijd zal als gevolg van (landelijke) bezuinigingen, in met name de (AWBZ)zorg, het belang van vrijwillige inzet in de informele zorg alleen maar toenemen. Het versterken van het vrijwilligerswerk levert een bijdrage om de gevolgen hiervan te kunnen opvangen.

Vrijwilligerswerk vanuit passie

Vrijwilliger worden is een keuze. Een keuze die veelal voortkomt uit betrokkenheid en passie. Vrijwilligers voelen een grote verbondenheid met het werk dat zij doen en de organisatie waarvoor zij dat doen. Vrijwilligerswerk heeft een grote emotionele waarde: het doen van vrijwilligerswerk geeft voldoening. Het is niet alleen geven, je krijgt er ook wat voor terug.

Vrijwilligerswerk maakt meedoen mogelijk

Vrijwilligerswerk is een belangrijk instrument om mee te kunnen doen aan de samenleving. Vrijwilligerswerk heeft twee kanten: vrijwilligers ondersteunen enerzijds mensen (al dan niet met een beperking) bij het meedoen aan de maatschappij. Denk bijvoorbeeld aan de begeleiding door een vrijwilliger van een kind met een verstandelijke beperking bij het zwemmen. Anderzijds is het doen van vrijwilligerswerk zelf een middel om mee te doen aan de maatschappij. Bijvoorbeeld in het kader van een reïntegratietraject of bij het opdoen van werkervaring. Niet voor niets is vrijwilligerswerk een van de prestatievelden van de Wet Maatschappelijk Ondersteuning (Wmo) waarin “meedoen” en actief burgerschap centraal staan. Vrijwilligerswerk is een instrument dat mobilisatie, participatie en integratie van mensen mogelijk maakt.

Versterken van eigen kracht

Vrijwilligerswerk helpt bij het versterken van de eigen kracht van mensen. Met de ondersteuning van een vrijwilliger worden mensen (met een beperking) in staat gesteld de eigen regie over hun leven te houden. Omdat ze ondersteund worden bij het doen van boodschappen of worden geholpen bij het leren van de Nederlandse taal. Het versterken van de eigen kracht van mensen is een van de speerpunten van de Wmo.

De vrijwilliger is een deskundige

Vrijwilligers zetten zich onbetaald in, maar zijn wel degelijk deskundig en hebben een professionele houding. Vrijwilligers brengen immers hun professionaliteit mee in het vrijwilligerswerk dat zij doen. Of het nu gaat om kennis van financiën van de penningmeester van een stichting of om hoe je moet omgaan met een autistisch kind. Ook brengen zij in veel gevallen hun ervaringsdeskundigheid in, bijvoorbeeld de ervaring van mantelzorger zijn of het cliënt zijn in de psychiatrie. De (ervarings)deskundigheid en ervaring die een vrijwilliger meeneemt kan uiteraard variëren in niveau, maar het is allemaal nodig!

---

¹ In de literatuur wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet, waarbij de vrijwillige inzet een tijdelijke inzet behelst en het vrijwilligerswerk langerdurend is. In deze nota wordt gesproken over vrijwilligerswerk waarmee zowel het tijdelijke als het langerdurende vrijwilligerswerk wordt bedoeld. Er wordt met andere woorden geen onderscheid gemaakt tussen vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet.

Vrijwilligerswerk is dan ook niet vrijblijvend. Vrijwilligers nemen hun taak serieus en professioneel op. Dat wil echter niet zeggen dat vrijwilligerswerk een verlengstuk is van professioneel werk, of dit zelf kan vervangen. Vrijwilligerswerk is aanvullend op professioneel werk. Vrijwilligerswerk kan derhalve nooit worden “afgedwongen”, ook niet door de overheid.

Erkenning voor vrijwilligersorganisaties

Het meeste vrijwilligerswerk gebeurt onder de vlag van een organisatie. Er is een grote diversiteit aan organisaties: groot en klein, wel of niet gesubsidieerd, vaak met een eigen identiteit. De gemeente Haarlem spreekt haar waardering uit voor al deze organisaties. Zij maken het immers mogelijk dat vrijwilligers hun werk goed kunnen doen. Bovendien is het weefsel van vrijwilligersorganisaties goed voor de stad: het vergroot de sociale samenhang en leefbaarheid, het maakt meedoen mogelijk en vergroot de kwaliteit van leven voor velen.

Uitdagingen voor vrijwilligersorganisaties

Er ligt de komende tijd een uitdaging voor de vrijwilligersorganisaties om (nieuwe) vrijwilligers te vinden en te binden. Vrijwilligers veranderen. Ze verbinden zich in mindere mate op langdurige verbintenissen met organisaties en zijn meer gericht op korte klussen. Organisaties kunnen hierop inspelen door meer flexibiliteit te bieden.

Een tweede uitdaging ligt in het verbinden van doelgroepen (mensen met een beperking, jongeren, allochtonen) met vrijwilligerswerk. Dat kan door specifieke werving en door het toegankelijker maken van de organisaties.

Ten derde is een kwaliteitsslag nodig. Organisaties kunnen op een aantal gebieden professionaliseren en hun deskundigheid vergroten. Verbeterde samenwerking levert inhoudelijke meerwaarde op en kan een efficiëncyslag opleveren.

De gemeente regisseert

De gemeente heeft een regierol in het vrijwilligerswerk: ze stelt de kaders vast (wat is nodig) en wat zetten we in om dat te bereiken? De gemeente Haarlem heeft vanuit haar regierol tot taak om de vrijwilligers en hun organisaties zodanig te ondersteunen dat zij hun werk goed kunnen (blijven) doen. Dat doet zij door vrijwilligers en hun organisaties te faciliteren en te stimuleren (zie hieronder). Vanuit haar regierol heeft de gemeente een zo goed mogelijk overzicht over de organisaties. De gemeente Haarlem neemt ook haar regierol in de regio en stemt, daar waar mogelijk, het vrijwilligersbeleid en de uitvoering regionaal af met de regiogemeenten.

De gemeente faciliteert

De gemeente faciliteert de vrijwilligers en de vrijwilligersorganisaties. Dat kan op verschillende manieren, te denken valt aan:

- het instandhouden van een goede ondersteuningsstructuur
- het verlenen van subsidie aan vrijwilligersorganisaties en initiatieven
- het verzorgen van een vrijwilligersverzekering voor alle Haarlemse vrijwilligers

De gemeente stimuleert

De gemeente stimuleert haar inwoners tot het doen van vrijwilligerswerk. Dat doet zij door middel van wervingscampagnes en het instandhouden van een goede vraag-aanbodstructuur. Verder stimuleert de gemeente vrijwilligerswerk door innovatieve projecten als de “Marktplaats hulp bij het huishouden, zorgruil en buurtdiensten” waar wederkerigheid centraal staat.

De gemeente stimuleert daarnaast organisaties te komen tot samenwerking en te komen tot een bundeling van krachten. Bijvoorbeeld om te voorkomen dat vrijwilligers tussen wal en schip komen te vallen. Maar ook om onnodige overlap te voorkomen en lacunes in het aanbod op te sporen. Dit levert bovendien efficiencyvoordelen op.

De gemeente stimuleert ten slotte vrijwilligersorganisaties om de benodigde kwaliteit van de (interne) organisatie en hun dienstverlening en/of producten te verbeteren.

3. Trends en ontwikkelingen in het vrijwilligerswerk

3.1. Landelijke ontwikkelingen

Wet Maatschappelijke Ondersteuning

Met de komst van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) in 2007 zijn gemeenten wettelijk verantwoordelijk geworden voor de ondersteuning van vrijwilligers. Vrijwilligers zijn een onmisbaar element in het vormgeven van de burgergemeenschap. Vrijwillige inzet is daarin tweeledig: het is zowel doel als middel voor (kwetsbare) mensen om mee te doen aan de samenleving. Dit geldt voor alle terreinen van de samenleving: sport, welzijn, vrije tijdsbesteding, opdoen van werkervaring, in de (amateur)kunst en ga zo maar door.

In de nota “*Ontmoeten, verbinden en meedoen. Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning in Haarlem 2008-2011*” is het versterken van het vrijwilligerswerk tot prioriteit benoemd.

Ontwikkeling basisfuncties

Om gemeenten handvatten te geven bij de invulling van de ondersteuning aan vrijwilligers heeft het ministerie van VWS de basisfuncties vrijwillige inzet ontwikkeld. De basisfuncties hebben tot doel gemeenten te helpen bij het opstellen van (nieuw) beleid. De basisfuncties zijn:

1. Vertalen (van maatschappelijke ontwikkelingen naar een visie op vrijwilligerswerk)
2. Verbinden en makelen (bij elkaar brengen van vrijwilliger en vrijwilligerswerk, bij elkaar brengen van relevante partijen)
3. Versterken (ondersteuningsstructuur voor vrijwilligersorganisaties)
4. Verbreiden (vergroten van het aantal vrijwilligers, o.a. door zichtbaarheid gemeente en waarderingsactiviteiten)
5. Verankeren (evalueren, borgen en vastleggen van kennis en ervaring van vrijwilligers(organisatie))

In dit plan van aanpak is gekozen voor een praktische aanpak, met als focus wat gaat de gemeente de komende jaren doen om het vrijwilligerswerk te versterken? De vijf basisfuncties zijn verwerkt in een aantal concrete voorstellen en zijn op verschillende plekken terug te vinden: basisfunctie 1 (de visie) is neergelegd in paragraaf 2, een beschrijving van de huidige situatie op de overige basisfunctie is te vinden in paragraaf 4 en de verbeteringen op de overige basisfuncties zijn concreet weergegeven in paragraaf 5.

Versobering AWBZ

Na de invoering van de Wmo heeft de regering besloten de aanspraken op de AWBZ te versoberen en over te hevelen naar de gemeente. Dit is in 2008 begonnen met de overheveling naar gemeenten van de ondersteunende en activerende begeleiding (OB/AB). Deze maatregel is gevolgd door de “pakketmaatregel AWBZ” waarin de ondersteuning op alle functies voor mensen met een lichte hulpvraag is komen te vervallen. Gemeenten zijn hiervoor deels gecompenseerd.

Als gevolg van de versobering van de AWBZ wordt de druk op mantelzorgers en vrijwilligers in Haarlem groter. De begeleiding van een kind met een verstandelijke beperking naar een sportclub wordt bijvoorbeeld niet langer uit de AWBZ geleverd. Deze vraag komt nu bij een vrijwilliger van Stichting Thuiszorg Gehandicapten terecht.

Uit de bevindingen van MEE Noordwest-Holland blijkt dat veel mensen die niet langer recht hebben op begeleiding uit de AWBZ, onder meer die ondersteuning zoeken bij vrijwilligers. Organisaties die deze vrijwilligers leveren (zoals STG, Humanitas, Rode Kruis) krijgen daardoor te maken met langere wachtlijsten.

Maatschappelijke stage

Enkele jaren geleden is de maatschappelijke stage voor scholieren (MAS) ingevoerd. Haarlem loopt voorop met de invoering hiervan. Sinds twee jaar worden pilots maatschappelijke stage in de regio uitgevoerd: 18 van de 22 scholen in het voortgezet onderwijs deden afgelopen schooljaar hieraan mee. Met ingang van 2011 is de stage wettelijk verplicht. Alle jongeren in het voortgezet onderwijs moeten dan in schooltijd maximaal 72 uur vrijwilligerswerk doen. Doel is om scholieren kennis te laten maken met het vrijwilligerswerk en om maatschappelijke ervaring op te doen.

Gemeenten zijn door de rijksoverheid gefaciliteerd om de stagemakelaarsfunctie tussen scholier en organisatie te vervullen. De makelaarsfunctie is in Haarlem neergelegd bij de Vrijwilligerscentrale. De scholen ontvangen tevens een bedrag per jongere voor de organisatie en de begeleiding van de jongere. Met ingang van het schooljaar 2011-2012 sluiten gemeente, scholen en de Vrijwilligerscentrale een convenant om alle taken van de MAS goed te beleggen.

3.2. Trends in het vrijwilligerswerk

Het vrijwilligerswerk is in beweging. Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) heeft in opdracht van het ministerie van VWS onderzoek gedaan naar (veranderend) vrijwilligerswerk in Nederland. In 2007 verscheen de *Toekomstverkenning vrijwillige inzet* en in 2009 *Vrijwilligers in meervoud*.

Het SCP signaleert een aantal trends waarmee het vrijwilligerswerk te maken krijgt:

- toename van het aantal ouderen
- verkleuring van de bevolking
- ontkerkelijking
- hoger opleidingsniveau
- individualisering
- verschillen in leefstijl.

De toename van het aantal ouderen zorgt voor meer vrijwilligers omdat veel mensen na hun pensioen vrijwilligerswerk gaan doen. Allochtonen zijn minder vaak vrijwilliger dan autochtonen, en het vrijwilligerswerk dat zij doen is vooral in organisaties van de eigen etnische identiteit. Ontkerkelijking heeft een negatieve invloed op het aantal vrijwilligers, maar het hogere opleidingsniveau compenseert dat weer. Met name de laatste vier elementen dragen ertoe bij dat vrijwilligers zich korter binden en meer oog hebben voor wat het hen zelf oplevert. Vrijwilligersorganisaties zullen daardoor steeds vaker een soort “participatie-uitzendbureau” worden aldus het SCP.

Het “verplicht” vrijwilligerswerk is ook een nieuwe trend, zoals de maatschappelijke stage in het voortgezet onderwijs. Ook steeds meer bedrijven maken het onder de vlag van maatschappelijk verantwoord ondernemen mogelijk dat werknemers in de tijd van de baas vrijwilligers doen.

Ten slotte signaleert het SCP een toename van vrijwilligerswerk buiten de traditionele organisaties zoals allerhande burgerinitiatieven. Overigens worden deze vaak gedragen door mensen die ook al een andere vrijwillige inzet plegen.

De verwachting is al met al dat de komende jaren het aandeel vrijwilligers ongeveer gelijk blijft: rond de 25% van de Nederlandse bevolking doet vrijwilligerswerk en zal dat blijven doen. Internationaal gezien is dit een hoog percentage.

4. Schets van het vrijwilligerswerk in Haarlem

4.1. Vrijwilligers in Haarlem

Uit de Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor Haarlem 2007, waarin ruim 3.800 Haarlemmers zijn ondervraagd, blijkt dat 31% van de Haarlemse bevolking vrijwilligerswerk verricht. In het Omnibusonderzoek van 2009 is het percentage zelfs 34%. In onderstaand overzicht is weergegeven welk percentage per leeftijdscategorie vrijwilligerswerk doet.

Leeftijd	Percentage
18 – 34 jaar	21%
35 – 54 jaar	35%
55 – 74 jaar	46%
75 plus	25%

Percentage vrijwilligers naar leeftijd, bron: Omnibusonderzoek 2009

Ruim eenderde van de vrijwilligers is meerdere malen per week vrijwillig in touw. Twintig procent is een keer per week actief, en een ongeveer gelijk percentage is dat meerdere malen per maand. De overigen zijn eenmaal per maand actief (12%) of minder dan eenmaal per maand (15%).

Sport en recreatie zijn onverminderd populair bij vrijwilligers. Deze sectoren drijven op vrijwilligers: maar liefst een kwart van alle vrijwilligers zet zich in deze categorie in. Daarna volgen zorg/hulpverlening (19%) en onderwijs/kinderopvang (18%). In onderstaande tabel zijn de verschillende categorieën weergegeven. Mensen hebben meerdere categorieën kunnen aangeven waardoor het totaal hoger uitkomt dan 100%.

Categorie	Percentage
Sport en recreatie	25%
Zorg en hulpverlening	19%
Onderwijs en kinderopvang	18%
Levensbeschouwelijk	14%
Sociaal-maatschappelijk	12%
Ideeel organisaties	7%
Bewonersgroepen/wijk-buurtcomité's	6%
Belangenverenigingen	5%
Kunst en cultuur	5%
Politiek	3%

Percentage vrijwilligers naar categorie, bron: L&V monitor

4.2. Knelpunten bij vrijwilligers(organisaties)

Uit de Werkconferentie met Haarlemse vrijwilligersorganisaties is een aantal knelpunten naar voren gekomen. Als belangrijkste kwam naar voren dat er een tekort is en dreigt aan vrijwilligers, onder andere aan mensen die een bestuursfunctie willen vervullen. Wel is er een toenemend aantal mensen dat kortlopende klussen wil doen. Bij de conferentie is sterk gepleit voor het bundelen en professionaliseren van scholing. Daarnaast is aangegeven dat er een tekort aan vrijwilligerscoördinatoren is voor de begeleiding van vrijwilligers. Dit geldt vooral

voor de kleinere organisaties. Ook maakte men zich zorgen over de bezuinigingen in de AWBZ en de extra druk op de zorgvrijwilligers die als gevolg daarvan toeneemt. In de Leefbaarheids- en Veiligheidsmonitor is ook onderzocht tegen welke knelpunten vrijwilligers aanlopen. Het grootste deel van de vrijwilligers zegt nooit of bijna nooit knelpunten te ervaren (59%). Een op de drie zegt dat dit af en toe het geval is, en slechts 8% zegt regelmatig knelpunten te ervaren. Deze zijn met name persoonlijk gekleurd, genoemd worden het moeilijk kunnen combineren met andere verplichtingen, emotionele belasting en het eraan vastzitten/weinig tijd voor mezelf.

4.3. Redenen om geen vrijwilligerswerk te doen

In het Omnibusonderzoek 2009 is onder mensen die geen vrijwilligerswerk doen onderzoek gedaan naar redenen om geen vrijwilligerswerk te doen. De belangrijkste reden is: geen tijd (65%). Daarnaast zijn genoemd: geen interesse (19%), niet weten waar informatie of ondersteuning is te vinden (6%), niet toe in staat (7%), en overig (10%).

Daarnaast is gevraagd aan deze mensen of zij van plan zijn in de toekomst vrijwilligerswerk te gaan doen. Ruim de helft zegt “misschien”, 15% zegt ja, 13% weet het niet en 22% zegt dit niet te gaan doen.

Hieruit is te concluderen dat er nog een potentieel aan vrijwilligers is in Haarlem, en dat onder andere goede informatievoorziening kan helpen deze mensen over de streep te helpen.

4.4. Rol van de gemeente

De gemeente faciliteert, initieert en stimuleert het vrijwilligerswerk in Haarlem. Op de eerste plaats subsidieert de gemeente tal van vrijwilligersorganisaties in sectoren als sport, zorg en welzijn, cultuur, natuur en milieueducatie, onderwijs en inburgering. Diverse vrijwillige bewonersinitiatieven worden nu ondersteund, met name vanuit de wijkbudgetten vanuit Wijkzaken.

Daarnaast sluit de gemeente sinds 2009 een verzekering af voor alle Haarlemse vrijwilligers (en mantelzorgers). Om haar waardering te uiten is de gemeente Haarlem intensief betrokken bij het uitreiken van de jaarlijkse vrijwilligersprijs.

Vanuit het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* is een experiment gestart: Marktplaats hulp bij het huishouden, zorgruil en buurtdiensten. In dit experiment – dat in een drietal wijken in Haarlem wordt uitgevoerd – worden buurtbewoners gestimuleerd om vrijwilligerswerk voor elkaar in de buurt te doen. Het principe van wederkerigheid staat hierin centraal: ik doe wat voor jou, jij doet wat voor mij. Doel is versterking van de zelfredzaamheid en het netwerk van (kwetsbare) burgers en het vergroten van de sociale cohesie.

Naast de door de gemeente gesubsidieerde organisaties kent Haarlem tal van vrijwilligersorganisaties op allerlei gebied. De gemeente heeft hier geen bemoeienis mee, en dat moet ook vooral zo blijven. Veel gaat goed zonder overheidsbemoeienis. De voorgestelde maatregelen in het volgende hoofdstuk zijn echter voor alle vrijwilligersorganisaties bedoeld, niet alleen voor de door de gemeente gesubsidieerde.

5. Plan van aanpak versterken van het vrijwilligerswerk

Inleiding

De gemeente Haarlem heeft de ambitie om het vrijwilligerswerk te stimuleren en te versterken. Dit als antwoord op de trends en knelpunten in het vrijwilligerswerk die in voorgaande hoofdstukken zijn gesignaleerd:

- er is een tekort aan vrijwilligers
- de vraag naar vrijwilligers zal stijgen, met name naar zorgvrijwilligers
- er is behoefte aan flexibilisering van het vrijwilligerswerk
- er is behoefte aan deskundigheid bij vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties
- de bestaande scholing is erg versnipperd
- er is behoefte aan meer begeleidingscapaciteit, onder andere door vrijwilligerscoördinatoren
- er is behoefte aan goede informatievoorziening over vrijwilligerswerk
- mensen met een beperking meer betrekken bij het vrijwilligerswerk

Deze trends in het vrijwilligerswerk hebben geleid tot een aantal maatregelen. De maatregelen zijn samengebracht onder drie noemers: werven en behouden van vrijwilligers en de kwaliteit van de organisaties vergroten.

Het doel van dit plan van aanpak is als volgt geformuleerd:

Eind 2012 is het aantal vrijwilligers in Haarlem op minimaal hetzelfde peil als in 2009 (34%)². Daartoe wordt geïnvesteerd in:

- 1. het werven van nieuwe vrijwilligers***
- 2. het behoud van de huidige vrijwilligers***
- 3. de kwaliteit van de vrijwilligersorganisaties***

De speerpunten zijn gericht op alle vrijwilligers en hun organisaties. Dat betekent dat gekozen is voor een brede aanpak. Van de voorgestelde verbeteringen moeten alle vrijwilligers en hun organisaties kunnen profiteren.

Wel is gekozen om in een aantal gevallen een gerichte aanpak in het bereiken van bepaalde groepen. Dé vrijwilliger bestaat niet, het is een zeer diverse groep. Voor de werving van een jongere zijn andere middelen nodig dan voor ouderen. Mensen met een beperking hebben vaak intensievere begeleiding nodig. Daarom zal in de uitwerking van de maatregelen aandacht worden besteed aan de volgende doelgroepen:

- ouderen
- jongeren
- mensen met een psychische beperking
- mensen met een verstandelijke beperking
- mensen met een lichamelijke beperking
- allochtonen
- bijzondere doelgroepen ((ex)-verslaafden/gedetineerden)

---

² Het aandeel vrijwilligers in Haarlem heeft de afgelopen jaren een lichte stijging laten zien. Gezien de landelijke cijfers is het niet realistisch om te streven naar een nog hoger percentage. Investeren is nodig om het huidige percentage op peil te houden. Mogelijk leveren de investeringen een hoger percentage op.

5.1. Uitvoering

De uitvoering van het plan van aanpak zal in nauwe samenwerking met maatschappelijke organisaties worden opgepakt. Daarbij zal het grootste deel van de maatregelen door de maatschappelijke organisaties worden uitgevoerd. Enkele projecten die meer op het terrein van de gemeente liggen, zoals bijvoorbeeld het onderzoek naar deregulering of zoeken naar gezamenlijke huisvesting, zullen door de gemeente zelf worden getrokken. Deze taakverdeling past binnen de regierol die de gemeente wil nemen.

Hieronder worden de maatregelen voor het werven, behouden en kwaliteitsverbetering van de vrijwilligersorganisaties toegelicht en van een concreet actiepoint voorzien. Daarbij is aangegeven welke partij trekker is van de uitvoering en wie samenwerkingspartijen zijn.

5.2. Het werven van nieuwe vrijwilligers

Om mensen te werven voor vrijwilligerswerk is het van belang dat zij een goed beeld hebben van wat vrijwilligerswerk is. De breedte van het veld is lang niet bij iedereen bekend. Om de breedte van het vrijwilligerswerk voor het voetlicht te brengen en om vrijwilligers te werven wordt in 2011 een vrijwilligersmarkt georganiseerd, zo mogelijk op de Grote Markt. De insteek van de markt is om zoveel mogelijk van het vrijwilligerswerk letterlijk te laten zien.

Maatregel 1: In 2011 wordt een vrijwilligersmarkt georganiseerd.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Net-Werk Vrijwilligershulp, vrijwilligersorganisaties op het gebied van cultuur, sport, natuur/milieu, gemeente Haarlem

Een tweede middel is het houden van een wervingscampagne. Bij de campagne wordt gebruik gemaakt van verschillende methoden: een imagocampagne, member to member (vrijwilligers werven vrijwilligers). Een speciale wervingscampagne wordt gehouden voor het werven van zorgvrijwilligers. Dit met het oog op het oplossen van de wachtlijsten bij de organisaties die zorgvrijwilligers leveren terwijl de vraag naar deze vrijwilligers groeit. Met name door de versobering van de AWBZ. In de wervingscampagne wordt rekening gehouden met de verschillende doelgroepen zoals hierboven benoemd.

Maatregel 2: Wervingscampagne, in het bijzonder voor zorgvrijwilligers.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Net-Werk Vrijwilligershulp (zorgvrijwilligers), Vrijwilligersorganisaties

Mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking hebben extra aandacht en begeleiding nodig bij het vinden van vrijwilligerswerk. Er is meer tijd nodig om de goede match te maken. Ook bij het uitoefenen van vrijwilligerswerk is vaak extra begeleiding nodig. Zowel bij de vrijwilliger, als bij de organisatie waar de vrijwilliger werkzaam is. Dat geldt ook voor (ex)-verslaafden en ex-gedetineerden.

Maatregel 3: Toeleidingstrajecten op maat naar vrijwilligerswerk en extra begeleiding voor vrijwilligers met een beperking.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: RIBW, MEE Noordwest-Holland

Om meer (nieuwe) mensen tot vrijwilligerswerk te verleiden is het nodig dat het vrijwilligerswerk flexibeler wordt. Zoals in het vorige hoofdstuk is aangegeven, is de vrijwilliger die zijn leven lang bij een vereniging of stichting vrijwilligerswerk doet op zijn retour. Korte klussen van een paar maanden, eenmalige klussen, klussen op afroep of maar

een paar keer per jaar: het zijn allemaal mogelijkheden om het vrijwilligerswerk flexibeler te maken. Dit vereist bij organisaties een andere werkwijze, een andere kijk. Zie hiervoor deskundigheidsbevordering (paragraaf 5.3).

Maatregel 4: Het flexibeler maken van vrijwilligerswerk.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

5.3. Het behouden van de huidige vrijwilligers

Investeren in extra deskundigheid van vrijwilligers leidt ertoe dat vrijwilligers hun taken beter kunnen uitvoeren. Daarnaast is het een vorm van erkenning voor vrijwilligers. Bovendien maakt scholing het voor vrijwilligers aantrekkelijker om vrijwilligerswerk te (gaan) doen. Ook in het vergroten van de kwaliteit van vrijwilligersorganisaties kan scholing een rol spelen. Te denken valt aan het scholen van organisaties in het maken van een goede match tussen vrijwilliger en organisatie, of het werven van vrijwilligers.

Om in deskundigheid van zowel organisaties als vrijwilligers te investeren is het nodig het bestaande scholingsaanbod te verbreden en te bundelen. Daartoe wordt een “Vrijwilligersacademie” opgericht. Het bestaande scholingsaanbod van verschillende Haarlemse organisaties wordt hierin zoveel mogelijk ondergebracht. Daarnaast wordt het scholingsaanbod uitgebreid met specifieke scholingsbehoefte die bij vrijwilligers en hun organisaties bestaat.

Maatregel 5: Het opzetten van een Vrijwilligersacademie.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Net-Werk Vrijwilligershulp, Vrijwilligersorganisaties

Een goede begeleiding van vrijwilligers is onmisbaar voor het vrijwilligerswerk. Een vrijwilligerscoördinator is daarin een belangrijke factor. Dat is iemand die de vrijwilliger ondersteunt bij het doen van het werk en vraagbaak is voor de vrijwilliger. De persoonlijke aanpak blijkt in de praktijk het beste te werken, in de vorm van vrijwilligerscoördinatoren of coachvrijwilligers (die andere vrijwilligers coacht). Niet alle organisaties hebben vrijwilligerscoördinatoren en/of coachvrijwilligers. Vaak heeft dat te maken met de grootte van de organisatie. Kleine organisaties hebben de middelen niet om een betaalde vrijwilligercoördinator in dienst te nemen. Vrijwillige vrijwilligerscoördinatoren en/of coachvrijwilligers zouden hier soelaas kunnen bieden.

Maatregel 6: Meer vrijwillige vrijwilligerscoördinatoren en coachvrijwilligers.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

Vrijwilligers verdienen erkenning en waardering, uit de maatschappij maar ook vanuit de gemeente. De gemeente doet al veel: zij reikt jaarlijks samen met de Vrijwilligerscentrale en de Rabobank de vrijwilligersprijs uit. Daarnaast sluit de gemeente een collectieve verzekering af voor de Haarlemse vrijwilligers en mantelzorgers. De gemeente wil aanvullend hierop de mogelijkheden verkennen om vrijwilligers te waarderen. Daarom wordt gestart met een pilot met een vrijwilligerspas. Dat is een pas voor vrijwilligers met kortingsmogelijkheden die de organisatie kan aanbieden als blijk van waardering.

Maatregel 7: Pilot kortingspas voor vrijwilligers.

Trekker: Sport Support

Samenwerkingspartners: Vrijwilligerscentrale Haarlem, Provincie Noord-Holland

Onduidelijkheid over financiële aspecten en rechten en plichten van het vrijwilligerswerk kan mensen ervan weerhouden om vrijwilligerswerk te (gaan) doen. Dat geldt ook voor aansprakelijkheid bij calamiteiten tijdens het doen van vrijwilligerswerk. Goede informatievoorziening over deze aspecten is daarom van groot belang. Dat kan door het houden van informatiebijeenkomsten of door het informeren van vrijwilligers via website, nieuwsbrief etc.

Maatregel 8: Informatievoorziening over het vrijwilligerswerk.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties, gemeente Haarlem

Het is zaak de vrijwilliger die misschien bij de ene klus niet past, te behouden voor het vrijwilligerswerk en te begeleiden naar een klus die wellicht beter past. Deze vrijwilligers zouden terecht moeten komen op een centraal punt zodat er een passender aanbod gezocht kan worden. Het ligt voor de hand om dit bij de Vrijwilligerscentrale neer te leggen.

Maatregel 9 Vrijwilligersorganisaties worden geïnformeerd over en gestimuleerd om vrijwilligers die niet bij hun eigen organisatie passen toe te leiden naar de Vrijwilligerscentrale.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

Veel vrijwilligers willen ergens ervaring in op doen of zich ontwikkelen in het vrijwilligerswerk. Er bestaan verschillende methodieken voor het vastleggen van leerdoelen en opgedane ervaring, zoals de systematiek Erkenning Verworven Competenties (EVC). Dit is met name interessant voor vrijwilligers die het vrijwilligerswerk gebruiken om ervaring op te doen die ze kunnen gebruiken in hun werk of bij het zoeken naar werk. Voor de meer kwetsbare groepen is het een emanciperend en participatiebevorderend instrument.

Maatregel 10: Onderzoek naar methodiek verworven competenties.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties, landelijke kenniscentra

Veel vrijwilligers stellen het op prijs hun ervaringen te delen met andere vrijwilligers. Met name met vrijwilligers uit een andere “sector”. Om dit mogelijk te maken wordt (twee)jaarlijks een uitwisselingsdag voor vrijwilligers georganiseerd, bijvoorbeeld met een thema.

Maatregel 11: Een jaarlijkse uitwisselingsdag voor vrijwilligers.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

5.4. Het vergroten van de kwaliteit van vrijwilligersorganisaties

De organisatie van vrijwilligerswerk vereist nogal eens specifieke deskundigheid. Denk aan de financiële kennis die nodig is voor het penningmeesterschap. Met name in besturen is behoefte aan deskundigheidsbevordering op specifieke gebieden. Maar ook het flexibeler maken van vrijwilligerswerk of de veiligheid van vrijwilligers vereisen specifieke kennis bij de organisaties. Dit sluit aan bij de voorstellen die gedaan zijn ten aanzien van de introductie van de EVC en het oprichten van een Vrijwilligersacademie.

Maatregel 12: Deskundigheidsbevordering van (besturen van) vrijwilligersorganisaties.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

Samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties is belangrijk. Om middelen efficiënt te gebruiken, om overlap te voorkomen, om lacunes op te sporen en op te lossen. De gemeente wil daarom de samenwerking tussen vrijwilligersorganisaties stimuleren en efficiënter organiseren. De focus ligt daarbij op een gezamenlijk gebruik van huisvesting en overhead omdat dit mogelijk efficiencyvoordeel kan opleveren. Uit gezamenlijke huisvesting vloeit logischerwijs ook een betere inhoudelijke afstemming. De oprichting van een Vrijwilligersacademie levert eveneens een bijdrage aan afstemming en samenwerking. Veel organisaties werken regionaal. De onderlinge regionale samenwerking wordt gestimuleerd. De gemeente Haarlem stemt zelf, waar mogelijk, regionaal de subsidies aan vrijwilligersorganisaties af.

Maatregel 13: (Regionale) Samenwerking stimuleren tussen vrijwilligersorganisaties, onder meer door gezamenlijke huisvesting en overhead voor vrijwilligersorganisaties.

Trekker: Gemeente Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligerscentrale Haarlem, Vrijwilligersorganisaties

Het vrijwilligerswerk kent een grote diversiteit aan vrijwilligers. Bevrijdingspop is een evenement waar jongeren massaal vrijwillig aan meewerken, de vrijwillige zorg in verpleeghuizen wordt vaak gegeven door dames van middelbare leeftijd en ouder, de sportbesturen bestaan veelal uit mannen en de Turkse moskee is door Turkse vrijwilligers opgericht. Mensen met een beperking ervaren een drempel om vrijwilligerswerk te doen. De verschillende groepen gaan elkaars grenzen sporadisch over. Om de organisaties toegankelijker te maken voor diverse doelgroepen worden zij geschoold in het omgaan met diversiteit. Daarbij kunnen in de uitwerking de ervaringen en uitkomsten uit als projecten 1001 Kracht (toeleiden van allochtone vrouwen naar vrijwilligerswerk) en taalvrijwilligers worden meegenomen.

Maatregel 14: Organisaties scholen in het omgaan met diversiteit.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties, landelijke kenniscentra, gemeente Haarlem

Vrijwilligerswerk is mensenwerk, en dat betekent ook dat er dingen kunnen misgaan: fraude, ongewenst of grensoverschrijdend gedrag. Dat is niet uit te bannen. Het kan wel helpen om vrijwilligers vooraf te “screenen”. Dat kan bijvoorbeeld door een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) te vragen van een (nieuwe) vrijwilliger. Deze verklaring, die de gemeente afgeeft, geeft aan dat iemand geen strafbare feiten op zijn naam heeft staan en als dat wel het geval is wordt gekeken hoe bezwaarlijk dit is voor het gevraagde doel. Bekeken wordt hoe de lasten zo min mogelijk bij de vrijwilliger en/of de vrijwilligersorganisatie kunnen komen te liggen.

Maatregel 15: Onderzoek naar invoering VOG voor vrijwilligers.

Trekker: Vrijwilligerscentrale

Samenwerkingspartners: Gemeente Haarlem, Vrijwilligersorganisaties

In veel organisaties wordt met vrijwilligers gewerkt, denk aan zorginstellingen, scholen, sport, culturele instellingen etc. De verhouding tussen vrijwilligers en professionals is niet altijd even helder gedefinieerd. Dat kan tot spanning leiden tussen vrijwilliger en organisatie. Met het afspreken van duidelijke rol- en taakverdeling en bevoegdheden – bijvoorbeeld in richtlijnen – tussen professional en vrijwilliger kan dit worden voorkomen.

Maatregel 16: Opstellen van richtlijnen omgang professional en vrijwilliger.

Trekker: Vrijwilligerscentrale

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

Vrijwilligersorganisaties moeten zo min mogelijk last hebben van regelgeving. Vrijwilligers moeten hun werk kunnen doen, en zich niet bezig moeten houden met onnodige regelgeving.

Maatregel 17: Onderzoek naar dereguleringsmogelijkheden voor vrijwilligersorganisaties.

Trekker: Gemeente Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligerscentrale Haarlem, Vrijwilligersorganisaties

Kwaliteit van organisaties is zichtbaar te maken met een kwaliteitskeurmerk. Daarvan zijn er verschillende in omloop: de Pluim van Movisie en het keurmerk van de Nederlandse Organisatie Vrijwilligers (NOV). Daarbij moet rekening worden gehouden welk keurmerk de minste lasten met zich meebrengt, met name voor kleine organisaties. Onderzoek moet uitwijzen op welke wijze de kwaliteit van vrijwilligersorganisaties kan worden getoetst en vastgelegd.

Maatregel 18: Keurmerk voor vrijwilligersorganisaties.

Trekker: Vrijwilligerscentrale Haarlem

Samenwerkingspartners: Vrijwilligersorganisaties

6. Financiën

6.1. Begroting

Voor de financiering van het project “Versterken van het vrijwilligerwerk” is bij de motie *Wie wat bewaart heeft niets* (besteding Wmo-reserve 2008) in totaal een bedrag van € 150.000,- beschikbaar gesteld voor de periode 2010 - 2011.

Hieronder een voorstel voor de verdeling van de middelen over de maatregelen. Gezien het feit dat 2010 al bijna voorbij is, stelt het college de raad voor de middelen beschikbaar te stellen voor de periode 2011-2012.

MAATREGELEN	BEGROTING
Werven van vrijwilligers	€ 60.000,-
Behouden van vrijwilligers	€ 50.000,-
Vergroten van de kwaliteit van vrijwilligerorganisaties	€ 40.000,-
Totaal	€ 150.000,-

6.2. Structurele inbedding

Het project loopt tot en met 2012. Aan het eind van het project worden de verschillende maatregelen geëvalueerd op hun effectiviteit en doelmatigheid. Voor de structurele inbedding van de succesvolle maatregelen zal aan de raad een voorstel worden voorgelegd. Dekking zal worden gevonden in de middelen (€ 350.000,-) die bij de Kadernota 2008 structureel beschikbaar zijn gesteld voor welzijnsactiviteiten. In het *Beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning 2008-2011* is bepaald dat de helft hiervan (i.c. € 175.000,-) beschikbaar komt voor maatschappelijk vastgoed (welzijnsaccomodaties) en de andere helft voor de structurele inbedding van innovatieve projecten op het terrein van maatschappelijke ondersteuning.

6.3. Bezuinigingen

Het college bereidt als gevolg van een terugloop van middelen vanuit het Rijk een bezuinigingsslag voor. Alle gesubsidieerde organisaties worden in de afweging meegenomen. Deze nota geeft aan de vrijwilligersorganisaties geen garantie dat er niet op hen bezuinigd gaat worden. De bezuinigingsvoorstellen worden separaat van deze nota behandeld en zijn dan ook niet hierin opgenomen.

Bijlage Advies van de Wmo-raad en reactie College van B&W

Op 9 november 2009 heeft de Wmo-raad een ongevraagd advies uitgebracht over vrijwilligerswerk. Onderstaand is het Wmo-raadsadvies overgenomen en voorzien van een reactie van het college.

Geacht College, leden van de raadscommissie Samenleving.

De WMO-raad Haarlem hecht grote waarde aan een goed vrijwilligerswerkbeleid. Zij heeft daarom besloten om een ongevraagd advies uit te brengen aan het college van burgemeesters en wethouders over dit beleidsterrein. Het advies is bedoeld als input voor het door de gemeente op te stellen beleidsnota vrijwilligerswerk.

Te zijner tijd zal de WMO-raad een advies uitbrengen over deze nota.

In de zomer van 2009 heeft de WMO-raad studenten van de Hogeschool Progresz gevraagd input te leveren voor een advies over het beleid rond vrijwilligers in de gemeente Haarlem.

De studenten hebben literatuuronderzoek gedaan en er is gesproken met enkele vrijwilligersorganisaties. Het opgestelde rapport – onderzoeksverslag – is aangevuld met recentere informatie en uitgewerkt tot een definitief advies.

Dit advies is in de vergadering van de WMO-raad van oktober besproken.

Algemeen

Vrijwilligerswerk is van groot belang. Vrijwillige inzet van mensen speelt een onmiskenbare rol bij het vormen van een sociaal betrokken samenleving. Vrijwilligerswerk speelt een rol op vrijwel alle prestatievelden van de Wmo. Of het nu gaat om leefbaarheid, het bevorderen van participatie of informatie, advies en cliëntondersteuning, “meedoen” – het inhoudelijk thema van de Wmo – kan niet zonder vrijwillige inzet. Het mes snijdt daarbij aan twee kanten. Vrijwilligers maken meedoen mogelijk en vrijwilligers doen zelf actief mee en geven met hun vrijwilligers werk vorm aan hun eigen participatie en zelfontplooiing. Een goed vrijwilligerswerkbeleid is dan ook van essentieel belang. Wij vinden het belangrijk dat de gemeente hierin de regie neemt. We willen met ons advies de gemeente stimuleren tot het opstellen van een goed vrijwilligersbeleid.

Vrijwilligersbeleid

1. De ene vrijwilliger is dan andere niet.

In Haarlem bestaat de omvang van de doelgroep uit zo'n 36.500 geormerkte vrijwilligers. De gemeente heeft in de 4-jarige beleidsnota Wmo aangegeven het aantal vrijwilligers te willen uitbreiden. In de stukken van het Sociaal Plan Bureau wordt aangegeven dat het aantal vrijwilligers sinds 2000 stabiliseert.

De intensiteit van de inzet neemt echter af, de gemiddelde vrijwilliger besteedt minder uur aan het vrijwilligers werk dan voorheen.

Vrijwilligers zijn namelijk zeker geen uniforme groep.

We zien naast de trouwe “traditionele” vrijwilligers (overigens nog altijd de grootste categorie!) een nieuwe groep ontstaan: mensen die best iets willen doen maar niet structureel. Zij zoeken naar flexibele, kortdurende klussen zonder langlopende verplichtingen en verantwoordelijkheden. Dit vereist ook diverse manieren van begeleiding.

Een aantal doelgroepen is relatief ondervertegenwoordigd bij het vrijwilligerswerk. Dit gaat dat om jongeren, die vooral in het traditioneel vrijwilligerswerk minder aanwezig zijn, om migranten en om mensen met een beperking. Een specifieke groep zijn de mensen met een

beperking. Ook zij kunnen een belangrijke bijdrage leveren als vrijwilliger, maar door diverse omstandigheden wordt vaak van hun mogelijkheden minder gebruik gemaakt.

Advies Wmo-raad

Wij vinden het dan ook belangrijk dat de gemeente in haar plannen om meer vrijwilligers actief te krijgen aangeeft welke groepen vrijwilligers en welk soort vrijwilligerswerk men vooral wil uitbreiden (zie ook verderop). Wij bevelen aan dat in het vrijwilligerswerkbeleid aan het werven en behouden van vrijwilligers met een beperking specifiek aandacht wordt besteed (zie ook verderop).

Reactie college:

In het plan van aanpak is een aantal doelgroepen benoemd waaraan specifiek aandacht wordt gegeven, zowel in het werven als in de begeleiding.

2. Het ene vrijwilligerswerk is het andere niet

Vrijwilligerswerk is op haar beurt ook geen uniform werk. Het gaat om heel veel verschillende soorten inzet, bijvoorbeeld bij de sport, bij het jongerenwerk, bij de zorg of in een buurtcomité. Een belangrijk onderscheid in het kader van de Wmo is het onderscheid tussen zorgvrijwilligers en de andere vrijwilligers.

Advies Wmo-raad

Voor zorgvrijwilligers moet de gemeenten niet alleen een beleid ontwikkelen rond het werven, behouden, en versterken van de vrijwilligers en hun organisaties, maar ook een beleid over hoe enerzijds op een goede manier gebruik gemaakt kan worden van deze vrijwilligers en waar anderzijds de grenzen van dit vrijwilligerswerk liggen.

Reactie college:

Het werven en behouden van zorgvrijwilligers is specifiek benoemd in het plan van aanpak. In de uitwerking zal rekening gehouden worden met inzet en grenzen van de inzet van zorgvrijwilligers.

3. Basisfuncties vrijwilligerswerk

In het kader van de Wmo zijn door VWS de basisfuncties vrijwilligerswerk vastgelegd. Deze basisfuncties omvatten: vertalen, verbinden, versterken, verbreiden en verankeren. De basisfunctie kunnen gemeenten helpen om hun beleid over de hele breedte van het vrijwilligerswerk helder te formuleren. Wij adviseren de gemeente Haarlem om bij hun beleidsnota de basisfuncties te gebruiken. Ons verdere advies is in ieder geval opgebouwd aan de hand van deze basisfuncties.

Basisfunctie 1: Vertalen maatschappelijke ontwikkelingen

De gemeente moet in beeld hebben welke ontwikkelingen van invloed zijn op het lokale beleid en aangeven hoe zij daar mee om wil gaan. De gemeente heeft aangegeven dat zij een visie zal opstellen in 2009, waarbij zij in ieder geval aandacht besteedt aan doel en resultaat van het vrijwilligerswerk, rol en verantwoordelijkheid van de gemeente, uitgangspunten van het subsidiebeleid en kwaliteitscriteria van vrijwilligerswerk. Wij kunnen ons vinden in deze ambitie.

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat de gemeente ook in haar nota aangeeft hoe zij de algemene trends waarbij men met het vrijwilligerswerk te maken heeft. Het gaat hier bijvoorbeeld om digitalisering: kan de gemeente een bijdrage leveren aan de digitalisering van vrijwilligersorganisaties, kan de gemeente digitaal vrijwilligerswerk een plek geven binnen het vrijwilligersbeleid. Een andere trend is de behoefte van mensen aan kleinschalige initiatieven dicht in de buurt en aan lokale activiteiten: kan de gemeente een beleid ontwikkelen waarbij juist ook een plek is voor kleine vrijwilligersorganisaties en zij ondersteund worden in hun werk. Een volgende trend is de vergrijzing: er zijn meer senioren

die tijd hebben voor vrijwilligerswerk. Tot slot willen de veranderende regelgeving rond veiligheid noemen als trend.

Advies Wmo-raad

Zoals in de inleiding aangegeven vinden wij het belangrijk dat naast een beleid op vrijwilligerswerk in het algemeen er specifiek aandacht wordt besteed aan het beleid voor vrijwilligers in de zorg. Hierbij vragen wij de gemeente om richting te geven aan welke inzet zij wel en niet in het kader van de Wmo wil ontwikkelen.

Wij bevelen aan dat er binnen de gemeente één vast contactpersoon komt voor het vrijwilligerswerkbeleid.

Wij vinden een regulier overleg tussen zoveel mogelijk vrijwilligersorganisaties en de gemeente belangrijk.

Wij pleiten ervoor dat naast een beleid voor relatief onbekende of minder aanwezige groepen vrijwilligers (jongeren, migranten) er ook juist voor de senioren een beleid gevoerd wordt.

Wij vinden het belangrijk dat de gemeente een rol speelt bij het helpen opstellen van regels en protocollen die de veiligheid van degenen die deelnemen aan vrijwillige activiteiten vergroot.

Reactie van het college:

- Voor het onderwerp zorgvrijwilligers wordt verwezen naar de reactie van het college bij paragraaf 2.
- Het vrijwilligerswerkbeleid is belegd bij de afdeling WWGZ, hoofdafdeling Stadszaken. Zo nodig wordt overlegd met andere afdelingen binnen de gemeente, bijvoorbeeld Sociale Zaken.
- Er vindt regelmatig overleg plaats tussen vrijwilligersorganisaties en de gemeente. Dit betreft met name de gesubsidieerde organisaties. Niet alle vrijwilligersorganisaties in Haarlem zijn in beeld bij de gemeente. Dit is ook geen ambitie van de gemeente, evenmin als het hebben van een regulier overleg met zoveel mogelijk vrijwilligersorganisaties.
- Ouderen zijn genoemd als een van de specifieke doelgroepen in het plan van aanpak.
- De gemeente vindt veiligheid van vrijwilligers heel belangrijk. De vrijwilligersverzekering is een van de middelen die hiertoe is ingezet. Veiligheid zal verder worden meegenomen in de deskundigheidsbevordering van de vrijwilligersorganisaties.

Basisfunctie 2: Verbinden en makelen:

Er zijn veel verschillende vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties, die niet per sé de zelfde verwachtingen en belangen hebben. De gemeente heeft een taak in het verbinden van de verschillende mensen en organisaties, zodat ideeën samen kunnen worden opgepakt. Voor het verbinden en makelen heeft de vrijwilligerscentrale in Haarlem een belangrijke rol.

Wij vinden het belangrijk dat zij die rol kunnen blijven houden en waar mogelijk kunnen uitbreiden. Daarnaast moeten ook andere vrijwilligersorganisaties hun rol kunnen blijven vervullen

Advies Wmo-raad

Voer de door de gemeente in de vierjarige Wmo-nota voorgenomen acties uit, met name: het opzetten van een pilot voor een digitale vrijwilligersbank op wijkniveau en het versterken van de informatievoorziening over vrijwilligerswerk.

Breid de maatschappelijke stages uit.

Zet een vrijwilligersacademie op (zie ook verder). Door het creëren van een gezamenlijk aanbod op het terrein van scholing en eventueel werving van vrijwilligers stimuleert de gemeente het samen op trekken van vrijwilligersorganisaties.

Reactie college

- De pilot Marktplaats hulp bij het huishouden, zorgruil en buurtdiensten voorziet in een digitale vrijwilligersbank op wijkniveau.
- De digitale informatievoorziening over vrijwilligerswerk is te vinden op de website van de Vrijwilligerscentrale en wordt voor de terreinen wonen, welzijn, zorg, vervoer en financiën meegenomen in de ontwikkeling van de website die komt te hangen onder Loket Haarlem.
- De maatschappelijke stage is met ingang van 2011 verplicht voor alle middelbare scholieren in Haarlem. De makelaarsfunctie wordt door de Vrijwilligerscentrale uitgevoerd.
- In het plan van aanpak is het voorstel voor een Vrijwilligersacademie opgenomen.

Basisfunctie 3: Versterken:

Veel vrijwilligersorganisaties hebben behoefte aan een vorm van ondersteuning, bijvoorbeeld bij de werving van mensen, bij het omgaan met digitalisering en dergelijke. Ondersteuning moet aan alle typen vrijwilligersorganisaties geboden worden. Bestaande vrijwilligersorganisaties kunnen geholpen worden zicht te professionaliseren en digitaliseren, door onder andere scholing. Het organiseren van werving en scholing is voor afzonderlijke vrijwilligersorganisaties vaak erg kostbaar en in Haarlem bestaat een platform van vrijwilligersorganisaties op het gebied van wonen welzijn en zorg: het Platform vrijwilligershulp in Haarlem. Dit is een groot goed, omdat hiermee afstemming en onderlinge uitwisseling bevordert wordt. tijdrovend. Gezamenlijk is het een stuk eenvoudiger.

Advies Wmo-raad

Naast – of binnen – het werk van de vrijwilligerscentrale pleiten wij voor de opzet van een Vrijwilligersacademie Haarlem. Het opzetten van een Vrijwilligersacademie Haarlem heeft tot doel het aanbod aan scholing en training zoveel mogelijk te bundelen. De academie neemt de werving en scholing voor alle vormen van vrijwillige inzet op zich. Trainingen en instrumenten die de academie aan kan bieden zijn bijvoorbeeld: empowerment trainingen, begeleiding op maat, taaltrainingen, sollicitatietrainingen, omgaan met ziekten en handicap etcetera. Deze academie zal in nauw overleg en afstemming met de Vrijwilligerscentrale Haarlem en het Platform vrijwilligershulp gestalte moeten krijgen. Wij pleiten ervoor regelmatig en structureel contact met het Platform vrijwilligershulp te houden.

Reactie college:

In het plan van aanpak is het voorstel voor een Vrijwilligersacademie opgenomen.

Basisfunctie 4: Verbreiden:

Bij verbreiden gaat het om meer mensen krijgen die zich vrijwillig inzetten voor de samenleving. De gemeente moet mensen daartoe verleiden.

Door de verplichting van maatschappelijke stages liggen er enorme kansen om het vrijwilligerswerk een impuls te geven en de betrokkenheid van jongeren bij de samenleving te vergroten. De gemeente kan een rol spelen in het verbeteren van de samenwerking tussen enerzijds het onderwijs en anderzijds vrijwilligersorganisaties.

Naast acties gericht op het werven van vrijwilligers willen wij dat de gemeente ook een rol spelen bij het vergemakkelijken van de regelgeving. Wij stellen het dan ook zeer op prijs dat de gemeente de mogelijkheid van de vrijwilligersverzekering heeft gecreëerd.

Advies Wmo-raad

De gemeente kan zich actiever opstellen in het tonen van waardering voor vrijwilligers. Naast een lokale invulling van de jaarlijkse vrijwilligersdag, waarbij alle vrijwilligers een blijk van waardering krijgen (bijvoorbeeld een toegangkaart voor een evenement) vinden wij het

instellen van een vrijwilligersprijs, of beter verschillende prijzen voor verschillende soorten vrijwilligers, een goed idee.

Het opnieuw in ere herstellen van de jaarlijkse vrijwilligersinformatiemarkt vinden wij belangrijk.

Wij vragen de gemeente een actief beleid op te stellen voor het werven en behouden van vrijwilligers met een beperking. Het gaat hier om mensen met een fysieke beperking, maar ook om mensen met een verstandelijke of psychische beperking. Juist bij deze doelgroep draagt het doen van vrijwilligerswerk ook bij aan de eigen participatie.

De gemeente heeft zich in de vierjarige beleidsnota voorgenomen om de belemmeringen van mensen met een beperking tot het doen van vrijwilligerswerk te onderzoeken en tot een plan van aanpak te komen.

Graag zien wij als Wmoraad dit plan van aanpak en denken wij vanuit onze expertise (voor een deel als ervaringsdeskundigen) mee over de voornemens en uitvoering daarvan.

Wij pleiten voor versterken van de makelaarsfunctie door onder meer het vergoeden van de makelaarsfunctie voor maatschappelijke stages, het verbeteren van informatievoorziening over stageplaatsen, het bijdragen aan de digitalisering van de makelaarsfunctie.

Voor het vergroten van vrijwilligerswerk onder migranten vinden wij het een goed idee om “bruggenbouwers” op te leiden: vrouwen uit de desbetreffende doelgroep die helpen vrijwilligerswerk meer onder de aandacht te brengen. Ook kunnen betere mogelijkheden voor onderling contact, ontmoetingsruimten en buitenschoolse opvang mede bijdragen aan een actievere deelname van migranten vrouwen aan de maatschappij in het algemeen en vrijwilligerswerk in het bijzonder. Daarnaast vinden wij het belangrijk dat vrijwilligers met een beperking voorzieningen kunnen krijgen voor het doen van vrijwilligerswerk, dit zou binnen de verordening individuele voorzieningen Wmo opgenomen moeten worden.

Wij adviseren te onderzoeken in hoeverre het mogelijk is om voor bepaalde vormen van vrijwilligerswerk parkeervergunningen te geven om het vrijwilligers makkelijker te maken.

Wij bevelen aan dat onder leiding van de wethouder een startoffensief wordt ingezet voor het inzetten van jongeren als vrijwilligers bij sportorganisaties. Alle vrijwilligersorganisaties en sportorganisaties tekenen een gezamenlijk convenant om jongeren meer te laten participeren op het gebied van activiteiten in de sport

Reactie college

- In het PvA zijn verschillende maatregelen opgenomen om (gemeentelijke) waardering voor vrijwilligers te uiten (kortingspas, scholingsmogelijkheden). De VWC reikt jaarlijks de vrijwilligersprijs uit, de gemeente is hierbij actief betrokken.
- In het PvA is het organiseren van een vrijwilligersmarkt opgenomen.
- In het PvA is het werven en begeleiden van mensen met een beperking (in de brede zin van het woord) naar vrijwilligerswerk opgenomen. Het voorstel om Wmo-voorzieningen aan te kunnen vragen die noodzakelijk zijn voor het doen van vrijwilligerswerk zal meegenomen worden in de uitwerking.
- De makelaarsfunctie voor de maatschappelijke stage is neergelegd bij de VWC. Dit is een professionele kracht die informatievoorziening en de match tussen school en stagiairs verzorgt.
- In het PvA zijn allochtonen benoemd als specifieke doelgroep. Het idee van de “bruggenbouwers uit de doelgroep” zal meegenomen worden in de uitwerking.
- Het voorstel om voor vrijwilligers een uitzondering te maken in het parkeerbeleid is niet haalbaar in Haarlem. Daarvoor is de parkeerdruk te hoog.
- In het PvA zijn jongeren benoemd als specifieke doelgroep. Het werven van jongeren voor de sport zal meegenomen worden in de uitwerking.

Basisfunctie 5: Verankeren:

Bij verankeren gaat het om het borgen en onderling uitwisselen van alle kennis en ervaring die in het vrijwilligerswerk is opgedaan.

Advies Wmo-raad

In dit kader wijzen wij nogmaals op onze aanbeveling om een vrijwilligersacademie op te richten. Zo'n academie kan helpen om opgedane kennis beter te borgen en over te dragen naar toekomstige vrijwilligers. Ook kunnen projecten die nu door afzonderlijke vrijwilligersorganisaties “dubbel” worden opgepakt zoals bijvoorbeeld werving onder jongeren dan beter op elkaar afgestemd of liefst samen uitgevoerd worden.

Reactie college

Zie de reactie van het college op basisfunctie 2 en 3.